

Oikeustapauskokoelma

Asia C-584/19

**Rikosoikeudenkäynti
jossa vastaajina ovat
A. ym.**

(Landesgericht für Strafsachen Wienin esittämä ennakkoratkaisupyyntö)

Unionin tuomioistuimen tuomio (suuri jaosto) 8.12.2020

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa – Eurooppalainen tutkintamääräys – Direktiivi 2014/41/EU – 1 artiklan 1 kohta – 2 artiklan c alakohdan i ja ii alakohta – Käsitteet ”oikeusviranomainen” ja ”määräyksen antava viranomainen” – Jäsenvaltion syyttäjäviranomaisen antama eurooppalainen tutkintamääräys – Riippumattomuus täytäntöönpanovaltaa käyttävästä elimestä

Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa – Rikasioita koskeva eurooppalainen tutkintamääräys – Direktiivi 2014/41 – Direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa ja 2 artiklan c alakohdassa tarkoitetut käsitteet ”oikeusviranomainen” ja ”määräyksen antava viranomainen” – Yleinen syyttäjä tai syyttäjäviranomainen kuuluvat käsitteiden piiriin – Yleisen syyttäjän tai syyttäjäviranomaisen mahdollinen lakiin perustuva alisteinen asema täytäntöönpanovaltaa käyttävään elimeen nähden – Ei merkitystä

(Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/41 1 artiklan 1 kohta ja 2 artiklan c alakohta)

(ks. 46, 50–54, 63, 64, 69, 72, 74 ja 75 kohta sekä tuomiolauselman)

Tiivistelmä

Toisin kuin eurooppalaisen pidätysmääräyksen yhteydessä, eurooppalaisen tutkintamääräyksen voi antaa jäsenvaltion syyttäjäviranomainen, joka saattaa joutua ottamaan vastaan määräyksiä tai käskyjä yksittäistapauksessa täytäntöönpanovaltaa käyttävältä elimeltä

Henkilön, jota eurooppalainen tutkintamääräys koskee, perusoikeuksia suojataan riittävästi sekä sen antamisvaiheessa että täytäntöönpanovaiheessa toisessa jäsenvaltiossa

Staatsanwaltschaft Hamburg (Hampurin syyttäjäviranomainen, Saksa) aloitti petosta koskevan rikostutkinnan A:ta ja useita muita tuntemattomia henkilöitä vastaan. Kaikkien näiden henkilöiden epäiltiin väärentäneen heinäkuussa 2018 13 tilisiirtotoimeksiantoa käyttämällä lainvastaisesti saatuja tietoja, minkä ansiosta olisi voitu siirtää noin 9 800 euroa itävaltalaisessa pankissa A:n nimissä avatulle tilille. Toukokuussa 2019 Hampurin syyttäjäviranomainen antoi

asian tutkinnan yhteydessä eurooppalaisen tutkintamääräyksen,¹ jonka hän toimitti Staatsanwaltschaft Wienille (Wienin syyttävaviranomainen, Itävalta) ja jolla hän pyysi viimeksi mainittua toimittamaan jäljennökset kyseessä olevista tiliotteista merkitykselliseltä ajanjaksolta. Itävallan rikosprosessilain mukaan Itävallan syyttävaviranomainen ei voi määrätä tällaisesta tutkintatoimenpiteestä ilman tuomioistuimen etukäteen antamaa lupaa. Niinpä Wienin syyttävaviranomainen pyysi toukokuun lopussa 2019 Landesgericht für Strafsachen Wieniltä (Wienin osavaltion rikostuomioistuin, Itävalta) lupaa kyseiselle tutkintatoimenpiteelle.

Mainittu tuomioistuin totesi muun muassa, että Saksan oikeuden mukaan Hampurin syyttävaviranomainen voi saada myös yksittäistapauksissa käskyjä Justizsenator von Hamburgilta (Hampurin oikeusministeri, Saksa), ja täten se oli epävarma siitä, pitääkö Itävallan viranomaisten panna tämä eurooppalainen tutkintamääräys täytäntöön. Se pohti erityisesti, sovelletaanko eurooppalaisen tutkintamääräyksen yhteydessä unionin tuomioistuimen viimeaikaista oikeuskäytäntöä,² joka koskee puitepäätöksessä 2002/584³ tarkoitettua eurooppalaisen pidätysmääräyksen antaneen oikeusviranomaisen käsitettä. Näin ollen ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päätti tiedustella unionin tuomioistuimelta, voidaanko jäsenvaltion syyttävaviranomaista pitää kyseisessä direktiivissä tarkoitettuna oikeusviranomaisena, joka on toimivaltainen antamaan eurooppalaisen tutkintamääräyksen, vaikka se voi joutua ottamaan vastaan määräyksiä tai käskyjä täytäntöönpanovaltaa käyttävältä elimeltä yksittäistapauksessa eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisen yhteydessä.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Unionin tuomioistuin katsoo suuressa jaostossa antamassaan tuomiossa, että eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetussa direktiivissä tarkoitetut oikeusviranomaisen ja määräyksen antavan viranomaisen käsitteet kattavat jäsenvaltion yleisen syyttäjän tai yleisemmin jäsenvaltion syyttävaviranomaisen huolimatta siitä, että ne ovat lakiin perustuvassa alisteisessa asemassa kyseisen jäsenvaltion täytäntöönpanovaltaa käyttävään elimeen, minkä johdosta ne saattavat joutua ottamaan suoraan tai välillisesti määräyksiä tai käskyjä yksittäistapauksessa tällaiselta elimeltä tehdessään päätöstä eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisesta.

Unionin tuomioistuin toteaa tästä aluksi, että kyseisen direktiivin mukaan eurooppalainen tutkintamääräys voidaan panna täytäntöön vain, jos sen antanut viranomainen on ”määräyksen antanut viranomainen”,⁴ ja silloin kun tällaisen määräyksen on antanut muu viranomainen kuin tuomari, tuomioistuin, tutkintatuomari tai yleinen syyttäjä, ”oikeusviranomaisen” on vahvistettava eurooppalainen tutkintamääräys ennen kuin se toimitetaan täytäntöönpantavaksi toiseen jäsenvaltioon.

¹ Tämä eurooppalainen tutkintamääräys annettiin rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä 3.4.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/41/EU 2014/41 (EUVL 2014, L 130, s. 1) mukaisesti.

² Tuomio 27.5.2019, OG ja PI (Lyypekin ja Zwickaun syyttävaviranomaiset) (C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456, 90 kohta) ja tuomio 27.5.2019, PF (Liettuan yleinen syyttäjä) (C-509/18, EU:C:2019:457, 57 kohta). Unionin tuomioistuin on nimittäin todennut Saksan yleisiä syyttäjiä koskevan 27.5.2019 antamansa tuomion OG ja PI (Lyypekin ja Zwickaun syyttävaviranomaiset) (C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456) 90 kohdassa, että puitepäätöksessä 2002/584 tarkoitettuun pidätysmääräyksen antaneen oikeusviranomaisen käsitteeseen eivät kuulu sellaiset jäsenvaltion syyttävaviranomaiset, joiden osalta on vaara siitä, että täytäntöönpanovaltaa käyttävä elin kohdistaa niihin määräyksiä tai käskyjä tietyssä yksittäistapauksessa, kun ne tekevät päätöstä eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamisesta.

³ Eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä 13.6.2002 tehty neuvoston puitepäätös 2002/584/YOS (EYVL 2002, L 190, s. 1).

⁴ Eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun direktiivin 2 artiklan c alakohdassa tarkoitettua merkityksessä.

Tämän täsmennyksen jälkeen unionin tuomioistuin huomauttaa, että toisin kuin eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä annetussa puitepäätöksessä, jossa viitataan ”pidätysmääräyksen antaneeseen oikeusviranomaiseen” täsmentämättä tämän käsitteen piiriin kuuluvia viranomaisia, yleinen syyttäjä mainitaan nimenomaisesti eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetussa direktiivissä⁵ niiden viranomaisten joukossa, jotka, kuten tuomari, tuomioistuin tai tutkintatuomari, kuuluvat käsitteen ”määräyksen antava viranomainen” piiriin. Unionin tuomioistuin toteaa myös, että viimeksi mainitussa direktiivissä yleinen syyttäjä kuuluu ”oikeusviranomaisiin”, joilla on toimivalta vahvistaa eurooppalainen tutkintamääräys ennen sen toimittamista täytäntöönpanoviranomaiselle, kun tämän määräyksen on antanut muu viranomainen kuin kyseisessä asiassa toimivaltainen tuomari, tuomioistuin, tutkintatuomari tai yleinen syyttäjä.⁶ Eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetussa direktiivissä ei aseteta sen edellytykseksi, että yleinen syyttäjä luokitellaan ”määräyksen antavaksi viranomaiseksi” tai ”oikeusviranomaiseksi”, sitä, että se ei ole lakiin perustuvassa alisteisessa asemassa kyseessä olevassa jäsenvaltiossa täytäntöönpanovaltaa käyttävään elimeen nähden.

Tämän jälkeen unionin tuomioistuin korostaa, että eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamiseen tai hyväksymiseen sovelletaan menettelyä ja takeita, jotka poikkeavat eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamista koskevista menettelyistä ja takeista. Se toteaa erityisesti, että eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin nojalla yleisen syyttäjän, joka antaa tai hyväksyy tällaisen tutkintamääräyksen, on otettava huomioon suhteellisuusperiaate ja asianomaisen henkilön perusoikeudet ja sen antaman määräyksen suhteen on oltava olemassa tehokkaita oikeussuojakeinoja, jotka vastaavat vähintään niitä, joita voidaan käyttää vastaavassa kansallisessa tapauksessa. Unionin tuomioistuin korostaa lisäksi, että mainitussa direktiivissä myönnetään täytäntöönpanoviranomaiselle – ja laajemmin ilmaistuna täytäntöönpanovaltiolle – mahdollisuus huolehtia eri tavoin tämän periaatteen ja kyseessä olevan henkilön perusoikeuksien kunnioittamisesta. Unionin tuomioistuin katsoo täten, että eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annettuun direktiiviin sisältyy joukko takeita sekä sen antamis- tai hyväksymis- että täytäntöönpanovaiheessa asianomaisen henkilön perusoikeuksien suojan varmistamiseksi.

Unionin tuomioistuin toteaa lopuksi, että eurooppalaisen tutkintamääräyksen tavoite ei ole sama kuin eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä. Eurooppalaisella pidätysmääräyksellä pyritään etsityn henkilön kiinni ottamiseen ja luovuttamiseen syytetoimenpiteitä tai vapaudenmenetyksen käsittävän rangaistuksen tai turvaamistoimenpiteen täytäntöönpanemista varten, kun taas eurooppalaisella tutkintamääräyksellä puolestaan pyritään saamaan suoritetuksi yksi tai useampi yksittäinen tutkintatoimenpide tarkoituksin hankkia todisteita. Täten, vaikka eräät näistä toimenpiteistä voivat olla yksityisyyteen puuttuvia, eurooppalaisella tutkintamääräyksellä ei kuitenkaan – toisin kuin eurooppalaisella pidätysmääräyksellä – lähtökohtaisesti loukata kyseessä olevan henkilön oikeutta vapauteen.

Unionin tuomioistuin katsoo näin ollen, että kun otetaan huomioon kaikki nämä erot eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun puitepäätöksen ja eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun direktiivin välillä, sen viimeaikaisissa tuomioissa⁷ omaksumaa tulkintaa, jonka mukaan kyseisessä puitepäätöksessä tarkoitettu määräyksen antaneen

⁵ Näin säädetään eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun direktiivin 2 artiklan c alakohdan i alakohdassa.

⁶ Näin säädetään eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun direktiivin 2 artiklan c alakohdan ii alakohdassa.

⁷ Tuomio 27.5.2019, OG ja PI (Lyypekin ja Zwickaun syyttäjäviranomaiset) (C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456) ja tuomio 27.5.2019, PF (Liettuan yleinen syyttäjä) (C-509/18, EU:C:2019:457).

oikeusviranomaisen käsite ei kata jäsenvaltion syyttäväviranomaisia, joiden osalta on vaara siitä, että täytäntöönpanovaltaa käyttävä elin kohdistaa niihin käskyjä yksittäistapauksessa, ei voida soveltaa eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun direktiivin yhteydessä.